

Maandag 8 november 1915 – ochtendeditie

Veroordelingen in België.

Brussel, 7 november. Bij vonnis van het veldgerecht zijn wegens spoorwegspionage drie Belgen ter dood en één tot 12 jaar tuchthuis veroordeeld. De veroordeelden hadden sedert februari 1915 op twee spoorlijnen het hele naar het front gaande en van daar terugkerende spoorwegtransport voor inlichting aan de vijand aangetekend en de aantekeningen aan de vijand doen toekomen. Het vonnis is bevestigd en voltrokken.

Maandag 8 november 1915 – avondeditie

Parijs, 7 november. Officiële mededeling van heden (zondag)avond:

In België levendige gevechten met loopgraafmortieren in de streek van Het Sas.

Naar achteren en naar voren (KVdW)

Brussel, 30 oktober.

Het gebrek aan “stof”, vermenigvuldigd door de zucht naar vluchten, ver weg van de tijden die ons beheersen, heeft mij doen grijpen naar wat ik tot bij nadere omschrijving het Verleden zal noemen. Wie zou dat trouwens niet met welgevallen doen, op dezen vierhonderd drieënvijftigste oorlogsdag? Het moge de verontschuldiging zijn voor mijn gebrek aan actualiteit, - dat u weldra blijken zal veel minder een gebrek aan actualiteit te wezen, dan gij misschien dacht.

Ik heb dan gegrepen naar het Verleden, zoals het zich aan de moderne mens voordoet: in boekvorm namelijk. En onder de

boekvormen, die zich in deze voordeden, ging mijn grijpen meer bepaaldelijk naar een reeks aardige, Marokkolen bandjes van bescheiden, weze het ook smaakvol formaat, verguld op snee, en die de nieuwsgierigheid plegen te prikkelen van al wie mij bezoeken. De reden van dit laatste ligt niet aan opschrift op rug of plat van de deeltjes: geen handverguldsel dat er een titel ingestempeld heeft, geen vermelding van inhoud of schrijver; hoogstens een jaartal, dat zelfs soms te ontbreken komt. En dat is juist het aandachtwekkende: het, ook soms ontbrekende jaartal. Want deze boekjes zijn mijn notaboekjes, jaar aan jaar samen gerijd zoals dag aan dag bijgehouden; waarin hoger gemelde en gretig onbescheiden bezoekers de annalen van mijn ziel, het zorgvuldige journaal van mijn aandoeningen in vermoeden; maar die anders niet bevatten dan de titel der "brieven", die ik sedert tien jaar naar deze krant ter opname stuur, mitsgaders de vermelding van daarmee in betrekking staande bijzonderheden, waar ik alleen iets aan heb.

Ik heb dus naar jaarboekje 1913 gegrepen (waarom niet naar jaarboekje 1914, ligt nogal voor de hand), en onderzocht hetgene, waar wij het in oktober 1913 wel over hebben konden. Dat onderzoek nu ging wel niet zonder angst: wat konden wij ons soms, in die verre tijden, om beuzelarijen warm maken, ons vergasten aan de onbeduidendste voorvalletjes, ons inspannen voor de wagen der ledigste ijdelheid! En wat is het thans alles veel gewichtiger! Maar tevens, nietwaar, hoe vermoeiend en weinig verkwikkelijk ook; zodat het minste van voor de oorlog er weldadig kalmerend en verfrissend bij wordt, en de zwaartillige ernst van het ogenblik gaarne gaat liggen bij 't kinderachtige van vroeger, waar wij ons om ergerden of vermaakten.

Het toeval, trouwens, dient mij ditmaal voortreffelijk. Neen, het was geenszins kinderachtig, datgene waar wij ons, twee jaar geleden, om deze tijd van het jaar aan interesseerden. Het was zelfs - neem mij

niet kwalijk - voor ons, Belgen, minstens even belangrijk als deze oorlog. Het ging om onze toekomst, om iets dat onze toekomst met meer zekerheid voorbereidde en verzekerde dan welke oorlog- of staatkunde ook. Wij bespraken namelijk de nieuwe wet die eindelijk in ons land leerplicht invoeren zou; de discussie, op 14 oktober 1913 begonnen, zou tot na de nieuwjaarsvakantie duren - tot in mei nl. -, en was de gespannenste, en ook wel ernstigste die wij hadden gekend sedert deze, waarbij dienstplicht algemeen en op voor ieder gelijke voet werd voorgeschreven; zij bewoog zich op een vlak van leerlingen en beginselen, waar zij nu en dan wel eens van aftuimelde (de Belgen zijn geen ideologen, en de Belgische volksvertegenwoordigers waren het wel eens in de slechte zin), doch waar ieder thans al de betekenis, in heel haar breedte, van inziet. En daarom bedank ik dat merkwaardig bijdehandse toeval, hetwelk er mij zo voortreffelijk in helpt, verleden aan heden, en zelfs, enigermate, aan de toekomst te knopen.

Want gij zult u herinneren, nietwaar, dat bedoelde wet van 1913-1914 eerst onder Duits beheer in werking trad. Het bevoegde ministerie hield zich druk met het voorbereiden der toepassing ervan bezig, toen de oorlog uitbrak. De wettekst was ondubbelzinnig: bij heropening der lagere scholen, in september, zou het principe van de leerplicht in werking treden. In 1914 kon dat niet. Maar in 1915 aarzelde de Duitse gouverneur-generaal niet langer; zoals geschreven stond, geschiedde. En nu reeds hebben wij statistieken, waarvan wij, beeldsprakerig, de eerste vruchten der Belgische schoolwet plukken, mitsgaders de aanwijzing van haar duidelijkste gebreken.

Verwacht niet, bid ik u, dat ik, zij het zelfs in de hoofdlijnen, ga herhalen wat ik u over het onderwerp schreef in de dertig of veertig brieven, waarin ge, voor maanden, de kamerbespreking weerspiegeld kon vinden. Niet dat ik er onverschillig aan geworden

zou zijn: ik voel mij zowaar verjongd bij de herinnering aan de weldadige strijd van toen, aan de ergernis en de desillusie die hij menigeen bezorgde, aan het gevoel van onvoldaanheid dat de einduitslag bij velen naliet. Ja, het blij vuur van de strijd ontwaakt weer in mij, als ik even denk aan de eigen toenmalige misnoegdheden. Maar dit alles is voorbij: wij willen, wij moeten het laten rusten, omdat wij weten dat alle vergissing zal eindigen met erkend te worden, en te worden goedgeemaakt. - Daarom stap ik met welgevallig vertrouwen uit de hortende en stotende boemeltrein van de wetsvoorbereiding, die op zulke ongewone wijze zijn bestemming bereikte, om de wagen te bestijgen, die ons, door alle etappegebieden heen, naar 's lands geestelijke toekomst leidt.

De wet van 19 mei 1914 voert dus leerplicht in. Ik wil niet nagaan of de maatregelen tot bekrachtiging en bewerkstelling van dit beginsel voldoende zijn: deze sancties zijn in de wet hoofdzakelijk morele sancties, waarvan in de tegenwoordige omstandigheden moeilijk enige uitwerking kan worden verwacht. Welke kantonrechter bv., voor dewelke dit of geen weigerig maar arm gezinshoofd zou worden gedaagd ter verantwoording van het schoolverzuim van zijn telgen, zou niet aarzelen deze tot de reglementaire boete te veroordelen? En hoeveel bijkomstige omstandigheden kunnen aan de heersende toestand niet ontleend en geweten? - Het was dus al heel moeilijk, thans naleving van het beginsel der wet bij het eigenlijke volk te doen eisen; toen men er echter te Brussel het volgende op vond: de volkssoep zou worden onthouden aan de ouders, die verwaarloosden of weigerden hun kinderen naar school te sturen, en zelfs wanneer, uit de overgelegde schoolnota's zou blijken dat de vlijt of het gedrag van die kinderen onvoldoende is. Het middel is, ik geef het toe, een beetje brutaal, een beetje al te Lakedaimonisch. Voor het ogenblik wil ik ook niet nagaan, of het te billijken is door de wet zelf, al is ontegensprekelijk de vrijheid, aan de huisvader in deze

gelaten, veel te groot, de controle van de overheid veel te gering en de straf voor weigering of verzuim veel te zacht. Dat men tot zulk middel zijn toevlucht nam zal trouwens wel een reden hebben, al is die reden misschien niet meer dan onschuldige straatloperij. Die dan echter reeds op onbegrip of zorgeloosheid der ouders wijzen, en amendering der wet rechtvaardigen zou.

Vrijheid van het gezinshoofd: zij werd nog ruimer gelaten bij de keuze der landstaal, waar het kind zijn onderwijs in ontvangen zal. - Onafhankelijkheid is de grondslag van het Belgische samenleven, onafhankelijkheidszin het duurste bezit van de Belg. Het schenkt echter geen gezag inzake pedagogie, en kan willekeurig worden bij het vaststellen van de taal waarin men zijn kind wenst opgevoed te zien. In een stad als Brussel vooral, waar steeds stambewustzijn eerst in de zucht naar standverbetering, daarna in kosmopolitisme ten onder dreigt te gaan, meent de, doorgaans zeer weinig ontwikkelde familievader uit het volk dat het belang van zijn kind een Frans onderwijs eist. Zodat, inzake onderwijs, de statistieken omtrent moedertaal, opgemaakt naar de aangaven van zulke gezinshoofden, van minder dan betrouwbare betekenis zijn. Nu heeft men, met het oog op de toepassing der nieuwe wet, een telling ondernomen naar dewelke verdeling in Waalse en Vlaamse leerlingen te Brussel en voorsteden zou geschieden. Die telling bleek echter zo gebrekkig, dat men zijn toevlucht ging nemen tot de grote volkstelling van 1910. En daaruit zouden, voor het schoolwezen van dit gebied, dingen blijken die ...

Die deze brief tot in het oneindige verlengen zouden, en waar ik daarom in mijn volgende schrijven op terugkeer.